

VRIJEDAN NALAZ Nakon otkrivenih ostataka crkve na Gumancu, konzervatori »idu dalje«

Potruga za Pakom i Pačićima

S obzirom na to da o postojanju crkve, ali i naselja na tom području postoje pisani dokazi, uključeni u zaštitu nalazišta crkve sv. Marije Magdalene iz 14. st., nadaju se da će aktivnosti na lokalitetu iznjedrili i ostatke sela Paka i njegovih stanovnika Pačića o kojima su Klanjci slušali od svojih starih

Bruna MATIČIĆ
 Snimio Sergej
 DRECHSLER

KLANA ▶ Nakon punih pet godina, otkako su temelje crkve sv. Marije Magdalene iz 14. stoljeća otkrili braća Anton i Ivan Starčić, vrijedno arheološko nalazište Paka usred šume na Gumancu ponovo je postalo predmetom interesa te se posljednja dva tjedna čisti i priprema za konzervaciju.

Nalaz iz 2018.

Konzervacija crkve i moguće istraživanje nekadašnjeg naselja Paka otpočelo je na inicijativu Konzervatorskog odjela u Rijeci i konzervatorice Mije Rizner, dok radove provode arheolozi i konzervatori

Pisani dokazi

Premda je crkva sv. Marije Magdalene puno ranijeg nastanka, prvi pisani dokazi o njezinom postojanju potječu iz 17. stoljeća, i to u oporuci baruna A. Panizzolija, vlasnika klanjske gospoštije, iz 1653. godine koji crkvi sv. Marije Magdalene u Paki dodjeljuje 40 fiorina za nabavku oltarne pale i nove ključanice, dok selo Paka gorički povjesničar Martin Bauer spominje u knjizi »Zgodovina Norika in Furlanije« iz 1663. godine, kada za rijeku Timavu piše da izvire pod Japodskim Alpama kod sela Paka. S obzirom na to da posljednji povijesni dokument u kojem se crkva spominje, plan prvog Franciskanog katastra za k.o. Klanu iz 1819. godine, koji lokalitet grafički označuje na mapi uz riječi »Wertazi od Marie Magdalene«, u pisanom dijelu označava kao ruševinu, daljnja istraživanja i pronalazak sela Paka zasigurno bi osvijetlila povijest ovog nalazišta.

Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba.

Na poziv klanjske načelnice Željke Šarčević Grgić i predsjednika Općinskog vijeća Dušana Štembergera, posjetili smo arheološki lokalitet ne bi li saznali što se točno radi u Paki i koje su planirane aktivnosti, a načelnica i predsjednik vijeća upoznali su nas s dosadašnjim saznanjima te povijesnom vrijednosti ovog nalazišta.

Ostaci crkve sv. Marije Magdalene pronađeni su u lipnju 2018. godine, kada su pokojni Anton Starčić i njegov brat Ivan ciljano sondirali teren u blizini ranije utvrđene lokacije na Mandaleni te došli do vrijednog nalazišta. Otkopavanje je nastavljeno pod nadzorom arheologa Ranka Starca, uz pomoć članova Društva za povjesnicu Klana te lokalnog stanovništva. Prema otkopanim temeljima građevine, popločenom podu, apsidi i oltaru, arheolog Starac tada je utvrdio da se radi o crkvi građenoj u 14. stoljeću koja je tipična za istarsko područje. Nažalost, ostaci nekadašnjeg sela tada nisu pronađeni, ispričala je Željka Šarčević Grgić. S obzirom na to da o postojanju crkve, ali i naselja na tom području postoje pisani dokazi, nada se da će nove aktivnosti na ovom lokalitetu nakon petogodišnje pauze iznjedrili i ostatke sela Paka o kojem su priče današnji Klanjci slušali od svojih starih.

Zaštita područja

U Paki, usred šume gdje se susreću crnogorica i listopadna stabla dočekali su nas konzervatorica i arheologinja Mateja Baričević i Andrija Janeš, viši konzervator Hrvatskog restauratorskog zavoda te Giancarlo Rudin, mladić iz Klane koji je, poput Martine i Marina Kozine posljednjih desetak dana pomagao u čišćenju i otkopavanju nalazišta. Prema riječima Mateje Baričević, ujedno i voditeljice ovog projekta, prioritet njihovih aktivnosti bit će konzervacija i zaštita nalazišta, a u idućoj godini moglo bi se nastaviti s istraživanjem konfiguracije

Nalazište crkve sv. Marije Magdalene ponovo postalo predmetom interesa

Je li postojalo selo Paka - arheologinja Mateja Baričević

Pažljivo se istražuje svaki kamenčić

terena te rezultirati pronalaskom ostataka naselja.

- S obzirom na to da su temelji crkve iskopani prije pet godina, nemamo konkretnih novih nalaza, već pregledavamo situaciju i čistimo kako bi se mogla pripremiti za konzervaciju, kazala je Mateja Baričević objašnjavajući da je ovo prva faza konzervacije koju će u potpunosti izvršiti dogodne.

- Ono što temelji govore jest to da je riječ o jednobrodnoj crkvi s polukružnom apsidom i ravnim začeljnim zidom. Također, vidljivi su i ostatci oltara, kao i to da je imala oltarne pregrade. Crkva je datirana u 14. stoljeće, ali moguće da je

i ranijeg nastanka. To je posao koji ćemo odraditi nakon terenskog istraživanja uspo-ređujući i radeći analogije s drugim crkvama, istaknula je Baričević govoreći da nakon samog iskopavanja i prikupljanja podataka slijedi opsežna dokumentacija i detaljno crtanje same crkve, a osim konzervacije ostataka nadaju se i nastavku istraživanja. Naime, Ministarstvo kulture i medija za ovogodišnje aktivnosti osigurati su sredstva u iznosu od 5.308 eura.

- Ono što nas najviše zanima jest selo Paka koje se spominje uokolo crkve. Selo još nije ubicirano, stoga bismo voljeli

sljedeće godine, ako dobijemo sredstva, novim lidar tehnologijama istražiti šire područje crkve, ne bi li se moglo vidjeti je li zaista postojalo, objasnila je Mateja Baričević. S obzirom na to da i o samoj crkvi postoje jako šturi podaci, istraživanje i ubiciranje ostatka sela zasigurno bi pridonijeli široj slici cijelog lokaliteta, zaključila je.

Stoljetne priče

- Stoljetne priče o postojanju nekadašnjeg sela Paka oko današnjeg raskrižja na Mandalini te žitelja koje se nazivaju Pačići, a za koje legenda kaže da su bili niski rastom, prenose se s generacije

na generaciju među klanjskim stanovništvom. Iskopavanje temelja crkve sv. Marije Magdalene potvrdilo je ove priče, a njezino postojanje indirektno upućuje i na to da se u blizini nalaze i ostaci sela Paka, govori nam načelnica Željka Šarčević Grgić zaključujući da bi pronalazak nekadašnjeg selišta predstavljao vrlo vrijedan nalaz i zanimljive nove spoznaje o povijesti klanjskog kraja koji ima vrlo bogatu kulturno-povijesnu baštinu, o čemu govore i njegovi najstariji povijesni spomenici, ostaci nekadašnjeg Liburnijskog limesa iz antičkoga razdoblja, ali i kaštel Gradina.